

Franska kommunisterna och Indokina

Introduktion

Följande artikel är hämtad från samlingsvolymen *Vittne i Vietnam*, som publicerades på svenska 1967. Artikelförfattaren, Bernard B. Fall (1926-1967), var en fransk medborgare som i början av 50-talet blev professor i statskunskap vid det amerikanska Howarduniversitet (i Washington). Han var speciellt intresserad av Indokina, som han nära följde från slutet av 40-talet ända fram till sin död i Vietnam i februari 1967 (då han trampade på en landmina).

Fall besökte Indokina totalt sex gånger (första gången 1953) för att studera utvecklingen på plats. Hela tiden skrev han initerade artiklar om konflikten (bl a i *New York Times* och den historiska tidskriften *Current History*). I början stödde Fall USAs militära närvaro i Sydvietnam, även om han tidigt var kritisk mot den sydvietnamesiska regimen. Efter hand blev han dock alltmer kritisk mot den amerikanska krigföringen och politiken och från 1964 var han övertygad om att USA höll på att förlora kampen.

Fall var borgerlig i sin grunduppfattning, men en ärlig och kunnig iakttagare som inte blundade för verkligheten, utan strävade efter att blottlägga det verkliga skeendet. I sin inledning till boken *Vittne i Vietnam* skriver Fall själv: "Även efter en flyktig genomläsning av de artiklar, som föreligger i denna bok, bör det stå klart att min avsikt alltid är att förklara händelseförlopp och att analysera aktuella företeelser – inte att försvara en uppfattning, utlägga en teori eller kategoriskt förordad ett handlingsätt". Så sant som det var sagt och hans analyser var av hög klass och visade sig gång på gång stämma.

Det amerikanska politiska och militära etablissemangen vägrade dock att ta hans varningar på allvar och hans kritiska ståndpunkter när det gällde den amerikanska vietnampolitiken ledde till att FBI började hålla honom under uppsikt.

I mitten av 60-talet började Vietnam-opinionen att vakna i hela västvärlden. Fall tillhörde dem som försåg antikrigsopinionen med slagkraftiga argument. Falls skrivelser letade sig även till Sverige, där många via hans artiklar fick klart för sig, att det som skedde i Vietnam rimmade illa med den förljugna propagandabild som serverades från främst amerikanska media. Det är givetvis svårt att veta vilken betydelse just Falls artiklar hade för att väcka den svenska Vietnam-opinionen. Men det faktum att han *inte* var FNL-anshängare utan en oberoende Vietnam-kännare, bidrog givetvis till att öka hans trovärdighet utanför vänsterkretsar – det var svårt att bara vifta bort honom.

Falls betydelse stoppar dock inte med detta: Eftersom han *inte* var "kommunist", kunde han också kritiskt ta upp problem som "kommunister" helst inte ville diskutera, såsom förhållandena i Nordvietnam, de kommunistiska staternas Indokina-politik osv. Därmed bidrog han till att ge en mer mångfacetterad bild av det hela.

Den artikel som publiceras nedan är skriven i april 1955 och rör inte själva vietnamkriget, utan en aspekt av dess franska förspel, nämligen det franska kommunistpartiets politik under perioden omedelbart efter Andra världskriget, då fransmännen försökte återta sin forna koloni.

1 januari 2008
Martin Fahlgren

Ur Bernard B. Fall, *Vittne i Vietnam*

Franska kommunistpartiet och Frankrikes Indokina-krig

De skiftande ståndpunkter som det franska kommunistpartiet (PCF) har intagit till kriget i Indokina har lämnat ett slående exempel på de svårigheter och motsägelser ett parti råkar ut för, när det söker foga in sina lokalpolitiska syften i det storpolitiska mönstret för proletarietets revolution som har tecknats av Sovjetunionen. Kommunistpartiets verksamhet skapade naturligtvis också ett dilemma för övriga partier i det franska parlamentet. Léon Blum framhöll att ”vi står alltid öga mot öga med den odrägliga anomali, som kommer sig av att ett utländskt nationalistparti har förts in i den franska politiken”.¹

I själva verket var de franska kommunisternas inställning till Indokina långt ifrån klar före det misslyckade utrikesministermötet i Moskva i april 1947. Till dess hade ”trepartistyre” varit lösenordet i Frankrike. Ledaren för kommunisterna var vice premiärminister och medlem av regeringen, en annan kommunist var rustningsminister, och åter andra kommunisterna hade i olika regeringskombinationer viktiga poster som arbetsminister, återuppbyggnadsminister eller hälsovårdsminister. Hela den politiska framtidsbilden under 1946 och början av 1947 verkade för övrigt utomordentligt gynnsam för ett inlemmande så småningom av Frankrike i raden av ”folkdemokratier”. Givetvis skulle Frankrike också ha fört med sig sina utom-europeiska besittningar in i sovjetsfären och därigenom ha låtit dem – liksom fallet var med de mera efterblivna sovjetområdena i Centralasien – ”uppnå socialismen med förbigående av kapitalismen”.

Detta förklarar den kvasikolonialistiska entusiasmen hos de franska kommunistiska parlamentarikerna, då Edouard Herriot i 1946 års konstituerande församling insisterade på fast fransk kontroll över de avlägsna franska imperiebaserna i Afrika och Indokina.² Det franska parlamentsprotokollets referat av Blums tal den 23 december 1946, där han kräver kraftåtgärder mot Viet-Minh för att återställa ordningen i Indokina, talar om ”kraftiga applåder ... från yttersta vänstern” – i vilka den vanligen kolonialistiska högerflygeln inte deltog. Än mer (eller än värre): En delegation till Frankrike från marionettregeringen i Cochinkina, som fick ett kyligt eller likgiltigt mottagande av flertalet andra franska parti-ledare, hade entusiastiskt välkomnats av Maurice Thorez vid en tidpunkt (april-maj 1946) då franska regeringen fortfarande förhandlade med Ho Chi Minhs demokratiska republik. För att citera ledaren för delegationen då han steg av planet i Saigon den 26 maj 1946:

Men det var Monsieur Thorez, den första [politiska gestalt] som jag kunde komma i kontakt med, som delgav mig de intressantaste synpunkterna: Vice premiärministern bekräftade för mig, att kommunistiska partiet under inga förhållanden ville framstå som den som så småningom skulle likvidera fransmännens ställning i Indokina, och att han varmt önskade se Frankrikes flagga vaja över alla kanter av Franska unionen.³

En märklig förklaring, som har något av samma klang som Churchills: ”Jag har inte blivit premiärminister för att leda likvideringen av brittiska imperiet.” Man måste dock komma ihåg att det skulle ha varit ett steg tillbaka för Vietnam att bryta med det franska inflytandet med hänsyn till, som det verkade, Frankrikes eget omedelbara införlivande i kommunistisfären. Det skulle det ha varit även om Ho Chi Minhs regim hade varit hundra procentigt kommunistisk. Det skulle ha kunnat jämföras med vad Tito gjorde i Jugoslavien, för det skulle ha skilt det

¹ *Débats Parlementaires*, Assemblée Nationale, den 11 mars 1947, s. 905. (Övriga här återgivna citat ur parlamentsdebatterna härrör från samma källa.)

² Herriot framhöll vid detta tillfälle under applåder från alla partier: ”I frågor som t.ex. försvaret måste vi, precis som Sovjetunionen gjorde, förutse centraliseringsåtgärder. Ni känner ju väl till att Ryssland inte kompromissar i sådana frågor – och det med rätta.”

³ *Paris-Saigon* (Saigon) nr 19 (den 29 maj 1946).

vietnamesiska och det franska kommunistpartiet åt och lett dem in på olika banor. Att det verkligen rådde enighet och att den ansågs viktig av kommunisterna visas tydligt av den franske Asienexperten Paul Mus:

Jag minns hur general Leclerc strax efter vår ankomst till Saigon 1945 träffade den franska marxistgruppen där och frågade dem, vilka känslor de franska kommunisterna i Indokina hyste för de "annamitiska" kommunisterna. Vi fick svaret: "Det finns inga franska eller vietnamesiska kommunister. Det finns bara ett kommunistparti, och vi [råkar bara vara] i Indokina."⁴

I själva verket utfärdade tydligen den franska kommunistgruppen i Saigon den 25 september 1945, två dagar efter de franska truppernas intåg i staden, ett upprop till de vietnamesiska kommunisterna att försäkra sig om att deras aktioner överensstämde med vad som då var Sovjets politik.

Man varnade för att "förhastade äventyr" när det gällde annamitisk [dvs. vietnamesisk] självständighet kanske "inte låg i linje med Sovjets framtidsperspektiv". Detta framtidsperspektiv kunde mycket väl innefatta Frankrike som fast allierat med Sovjetunionen i Europa, i vilket fall den annamitiska frihetsrörelsen skulle innebära vissa hinder ... Man rådde dem särskilt att vänta på utgången av de franska valen ... i oktober, då framgångar för kommunisterna kanske kunde tillförsäkra annamiterna en bättre uppgörelse.⁵

Det är fortfarande oklart om, som det har antytts⁶, Ho Chi Minhs upplösning av det indokinesiska⁷ kommunistpartiet i november 1945 var ett tecken på missnöje med sådana order om att "skynda långsamt", och om hans därpå följande uppror i december i början inte var lika mycket ett uppror mot (Sovjet-)kommunistiska "perspektiv" som mot fransk imperialism. I så fall var de franska kommunisternas godkännande av en "hård politik" i Indokina helt i överensstämmelse med Sovjets politiska syften vid den tiden och alltså helt logiskt.

Det franska kommunistpartiets solidaritet i parlamentet varade de tre första månaderna av kriget i Indokina. De kommunistiska ministrarna och ledamöterna i försvarsutskottet sökte på intet sätt hindra, att den franska expeditionskåren i Indokina förstärktes med vapen, män och materiel – något som de icke-kommunistiska parlamentsledamöterna nu kommer ihåg med viss tillfredsställelse. Den 20 mars 1947 lovordade den socialistiske premiärministern Ramadier alldeles särskilt sin vice premiärminister Thorez under debatten om 1947 års krigsbudget för Indokina:

Tillåt mig att också särskilt tacka vice premiärminister Maurice Thorez. Han har haft mod att i ord uttrycka vår beslutsamhet, vår enhälliga beslutsamhet. Det är inte någon partibunden linje som har inspirerat oss, honom och oss, utan den känsla för Frankrikes behov och den vilja att rädda Frankrike, att bevara den franska enheten, som oundgängligen krävs i denna stund.

Denna krigsbudgetproposition, som helt stöddes av de kommunistiska ministrarna i regeringen Ramadier, innefattade händelsevis också en post på 6,8 milj. dollar för inköp av vapen och materiel i utlandet, som helt och hållet utnyttjades i Förenta Staterna och Storbritannien.

Inte desto mindre kom kommunistpartiet (och som det visade sig också socialistiska partiet) att få möta en antikolonialistisk stormvåg inom sina led. Man var där fortfarande ganska oregerlig efter de tyska ockupationsårens rätt slappa partidisciplin och samarbetet i motståndsrörelsen med fransmän av alla samhällsklasser, och man brydde sig tydligen rätt litet om Sovjets "perspektiv" på saken.

⁴ Paul Mus: *Viet-Nam, Sociologie d'une Guerre* (Editions du Seuil, Paris 1952), s. 342.

⁵ Harold Isaacs: *No Peace for Asia* (Macmillan, New York 1947), s. 173.

⁶ Jfr Department of State, OIR Report No. 3708 (declassified): *Political Alignments of Vietnamese Nationalists* (Washington, D.C., 1949), s. 92.

⁷ I originalversionen "indonesiska". Övers. anm.

Under någon tid befann sig därför de franska kommunisterna i ett läge, som enligt alla vedertagna regler måste ha verkat som partipolitiskt ärkekätteri: Å ena sidan godkände kommunistiska ministrar en regeringspolitik, som den kommunistiska parlamentsgruppen öppet ogillade och hade avstått från att rösta för. Å andra sidan lyckades det franska kommunistpartiets centrala exekutivkommitté med konststycket att godkänna båda ståndpunkterna! Denna något underliga situation inträffade i mitten av mars 1947 vid tiden för en debatt om den allmänna politiken och budgeten.

Det är intressant att notera, att kommunisterna och medlöpargruppen Union Démocratique et Socialiste de la République under hela debatten talade för en politik i full överensstämmelse med nationella franska intressen. Den förste talaren, Pierre Cot, utvecklade denna ståndpunkt på följande sätt:

Först och främst måste vi försäkra, att ingen bland oss tänker på någon politik som innebär avträdelse eller utrymning. Frankrike har och en uppgift där och, utan att jag vill ta till ta till stora ord, en mission att fylla.

Premiärminister Paul Ramadier: Just det!

Pierre Cot: Det är nödvändigt att framhålla detta för att dämpa både illusionerna hos vissa vietnamsiska extremister och de utländska intriger, som kan ge upphov till sådana illusioner. (*Applåder från yttersta vänstern, vänstern och centern.*) ... Ett franskt tillbakadragande från Vietnam skulle inte gagna frihetens sak, tvärtom. (*Applåder från yttersta vänstern och från flera bänkar.*)

Det återstod för Jacques Duclos, nummer två i franska kommunistiska partiet efter Thorez, att i helt otvetydiga ordalag formulera den kommunistiska politiken beträffande Indokina:

Vi röstar för att Frankrike skall vara kvar i Fjärran östern, men vi har en djupt rotad övertygelse om att den politik som nu följs snarare kommer att leda till att vi förr eller senare kastas ut därifrån än till att göra det möjligt för oss att hålla oss kvar där. (*Applåder från yttersta vänstern.*) ... Vi röstar för att Frankrike skall hålla sig kvar i Fjärran östern, tvärtemot vad tidningen *Le Monde* säger ... när man påstår att det finns grupper i nationalförsamlingen som är emot att Frankrike är kvar i Fjärran östern ... Vi har bara alltför väl förstått ... att en reträtt från Fjärran östern skulle föra med sig, att vissa andra element av inte alltför demokratisk karaktär skulle uppträda på scenen.

Dagen därpå, den 19 mars 1947 hade franska kommunistiska partiets centrala exekutivkommitté ett plenarsammanträde, där man beslöt att det var ”omöjligt” för medlemmarna i den kommunistiska parlamentsgruppen att ”rösta för militäranslagen för fullföljande av kriget mot Vietnam”, men därutöver tillrådde dem att bara avstå från att rösta. Det gjorde de också påföljande dag, trots att även de kommunistiska ledamöterna av försvars- och finansutskotten hade tillstyrkt budgetpropositionen. Propositionen godkändes med 421 röster mot 0. Kommunisterna och deras medlöpare lade ned sina röster. Vad hade hänt?

Måste man leta efter en förklaring på denna plötsliga förändring i [händelser] utanför Frankrike? ... Eller är motiven av intern natur: Trycket från aktivisterna ... missnöjda med partiets alltför regeringsvänliga politik? Ideologisk lojalitet mot den antimilitaristiska och antikolonialistiska traditionen? Önskan att utomlands framstå som kolonialfolkens försvarare? Hoppet om att dra till sig socialisterna och deras följeslagare på vänsterflygeln? Alla dessa faktorer kommer otvivelaktigt med i spelet, men mest avgörande är kanske en önskan att reagera mot de antikommunistiska provokationer, som de hade utsatts för sedan början av Indokinadebatterna.⁸

Det ligger en viss sanning i det sista påståendet. Kommunisterna i parlamentet, som hade visat sitt ”söndagsuppförande”, hade mycket riktigt utsatts för en koncentrerad stormeld av hånfulla tillmälen från element på högerkanten. Den kommunistiska röstnedläggningen skulle därför mycket väl delvis ha kunnat vara avsedd att, tillsammans med de förlamande franska industri-

⁸ André Siegfried m.fl.: *L'Année Politique 1947* (Editions du Grand Siècle, Paris 1948), s. 41.

strejkerna, verka som en styrkedemonstration inför allmänheten, för att visa att man inte kunde regera utan dem.

Två dagar efter den första sprickan i solidariteten inom regeringen möttes politbyrån inom franska kommunistiska partiet till plenum för att arbeta ut en ny partilinje som skulle förena det oförenliga:

På förslag av partiets generalsekreterare [dvs. Maurice Thorez, som hade röstat för budgeten] bekräftar politiska byrån de fullmakter som har givits parlamentsgruppen av centralkommittén, vilken ”inte anser det möjligt att rösta för militäranslagen för fullföljande av kriget mot Vietnam”. Det oaktat beslutar politiska byrån, med hänsyn till att den ståndpunkt som parlamentsgruppen har intagit på intet sätt skulle sätta övriga sidor av den allmänna regeringspolitiken i fara, att det inte finns något skäl för de kommunistiska ministrarna att bryta solidariteten inom regeringen.⁹

Kompromisslösningen kunde inte anses innebära någon tillfredsställande politik på längre sikt, detta så mycket mindre som den synbarligen gick stick i stäv mot önskemålen hos en stor majoritet av partimedlemmarna. Det är därför troligt att denna politik motiverades av händelser utomlands, närmare bestämt i Sovjetunionen.

Det är tydligt att de franska kommunisternas försonliga attityd i mars beträffande Indokinafrågan berodde på deras önskan att stanna kvar i regeringen så länge det skulle göra det möjligt för dem att påverka den franska utrikespolitiken i en riktning som skulle gynna den sovjetiska ståndpunkten. Men i slutet av april ... hade Moskvakonferensen slutat med en brytning mellan Sovjetunionen och Frankrike och med en otvivelaktig *rapprochement* mellan Frankrike och de anglosaxiska makterna. Eftersom kommunisternas deltagande i regeringen inte hade fört med sig de diplomatiska följder som man ansåg vara av största betydelse, hade de inte längre någon ... anledning ... att bevara enskenet av enighet inom regeringen.¹⁰

Tiden hade kommit för en ny gir i partilinjén. Franska kommunistiska partiet måste göra sitt uttåg ur regeringen. Det återstod bara att finna en god anledning, som skulle komma partiet att framstå som offer för en reaktionär sammansvärjning. Men, som en författare påpekar: ”Hade de kommunistiska ministrarna avstått från att rösta – alltså inte bara om de hade röstat emot militäranslagen – skulle det ha blivit regeringskris och kriget i Indokina skulle, såvitt man kan förstå, kanske inte ha gått vidare.”¹¹

Franska kommunistiska partiets konststycke var märkligt ur partidisciplinär synpunkt. Men det var en dålig politik.

Under de närmaste dagarna var den kommunistiska linjen att bara avverka löpande frågor under förberedelser för öppet inträde i oppositionens led – ”återgång till sin *maquis*”, som några politiker skämtsamt uttryckte det. Den slutliga brytningen ägde rum med anledning av ett hemmaproblem av stor valpolitisk betydelse: Lönestopp och priskontroll. Regeringens förslag om stöd för en sådan politik antogs den 4 maj 1947 med 346 röster mot kommunisternas 186 – däribland denna gång deras ministrar. Det gav kommunistpartiet den önskade propagandarubriken om ”uteslutning av kommunistministrarna efter amerikanska påtryckningar”.

”Trepartistyret” och kommunisternas förhoppningar på att i ett enda drag få kontroll över Frankrike och dess utomeuropeiska besittningar hade fått sitt slut. Den gamla taktiken med ”kommunism i ett land” trädde åter i förgrunden, och nu var landet ifråga Vietnam och inte Frankrike. Från augusti 1947 hade franska kommunistiska partiet slagit in på sin nya kurs

⁹ Ledare av Jacques Duclos : ”Notre Politique” i det franska kommunistpartiets centralkommittés publikation *Cahiers du Communisme*, mars 1947, s. 108.

¹⁰ François Goguel: *France Under the Fourth Republic* (Cornell University Press, Ithaca, New York 1951), s. 25.

¹¹ Mandi Elmandjra: Opublicerat manuskript rörande det franska kommunistiska partiet 1946-1949 (Cornell University 1954), s. 20.

Nu blev Ho Chi Minhs regering den ”första demokratin i Asien”¹² och Indokinafrågan blev snabbt neddragen i den vidgande klyfta mellan Sovjetunionen och västmakterna, som följde på tillkomsten av Marshallplanen och början på ett militärt amerikanskt bistånd till Grekland i enlighet med Trumans ”policy of containment”.¹³

Som framgår av ovanstående har de franska kommunisterna i långt högre grad än något annat franskt parti låtit sin utrikespolitiska linje i den viktiga Indokinafrågan följa det aktuella internationella läget. Det måste anses ha varit ett av de allvarligaste felen hos efterföljande franska regeringar, att man inte har varit mera medveten om att sådana förändringar nog återspeglade samtidiga förändringar i Sovjets utrikespolitik. Den franska kommunistreaktionen inför regeringens Indokinapolitik var i varje ögonblick betydligt mera realistisk än flertalet andra partiers. Både Förenta Staterna och Frankrikes övriga allierade skulle utomordentligt väl ha kunnat utnyttja denna ”direktlinje till Moskva” för att rätta sina åtgärder därefter.

---

¹² För hemmakonsumtion bortsåg partiet helt enkelt från existensen av kommunistregimer i Kina och Nordkorea, eller också betraktade man dem inte som ”demokratiska”.

¹³ Den s.k. Trumandoktrinen den 12 mars 1947, som skulle hejda kommunismens spridning. En kortfattad definition finns i president Kennedys *The Strategy of Peace* (Hamish Hamilton, London 1960), s. 4. Övers. anm.